

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук, професора,
академіка Національної академії наук вищої освіти України, завідувача
кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького
національного університету**

**Череп Алли Василівни на дисертаційну роботу
Сірко Анни Юріївна на тему: «Забезпечення конкурентоспроможності
підприємств в умовах антикризового управління», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами
економічної діяльності)**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

В умовах світової ринкової економіки, глобалізації ринків серед підприємств спостерігається гостра конкуренція. У цей час одним із важливих чинників їх успішної діяльності стає забезпечення власної конкурентоспроможності.

Водночас вплив чинників нестабільного економічного середовища та внутрішні чинники різного характеру зумовлюють створення кризових ситуацій. Значна кількість підприємств щорічно припиняють свою діяльність, тому що не можуть адаптуватися до змін цього середовища, розробити стратегію розвитку, оцінити можливі ризики та нівелювати їх. Антикризове управління має бути невід'ємною частиною управлінської стратегії підприємства, щоб уникнути загроз настання кризи та забезпечення його конкурентоспроможності. Відсутність практичного досвіду українських підприємств функціонувати в нестабільному економічному середовищі вимагає, у свою чергу, розробки науково-методичних рекомендацій щодо вирішення проблем забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах антикризового управління.

Проте, незважаючи на значну кількість теоретичних та практичних досліджень, проведених українськими й зарубіжними вченими, проблема розробки ефективних технологій та моделей антикризового управління, як і раніше, є однією з найбільш суттєвих через появу факторів невизначеності нової якості й впливу на діяльність підприємства, включаючи синтез

технологічних, геополітичних, економічних, соціальних та інших складників зовнішнього середовища, що підтверджує актуальність роботи й визначає її мету та завдання.

На актуальність і значущість дисертаційного дослідження вказує те, що дана робота пов'язана з планами науково-дослідних робіт кафедри підприємництва та економіки підприємства Університету митної справи та фінансів: «Соціально-економічний та інноваційний розвиток діяльності підприємств і підприємництва» (номер державної реєстрації 0122U000215; прикладна; 01.01.2022 – 31.12.2024); «Маркетинг і організація малого та середнього бізнесу в умовах сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0119U100007; прикладна; 01.01.2019 – 31.12.2021); «Теоретичні та практичні аспекти функціонування малого та середнього бізнесу промислового регіону» (номер державної реєстрації 0116V003917; прикладна; 01.01.2016 – 31.12.2018); кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського державного аграрно-економічного університету «Фінанси, банківська система та страхування в умовах комплексного розвитку сільських територій» (державний реєстраційний номер 0119U001573; 2019–2023 рр.).

2. Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Дисертаційна робота А.Ю.Сірко є обґрунтованою працею, яка характеризується логіко-структурною композицією, всебічно викладає зміст та нового вирішення поставленого завдання. Зміст дисертації демонструє обґрунтовані та достовірні наукові положення, результати, пропозиції та висновки.

Теоретико-методологічною основою дисертації є праці провідних вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі управління підприємством, фундаментальні принципи та правила макро- та мікроекономіки, економічної теорії. Підґрунтям для дисертації стали законодавчі та нормативно-правові

акти, концепції та програми розвитку галузі та регіонів, офіційні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби статистики України, економічні дослідження, наукові публікації, звіти, та семінари. У дисертацію також включено інформаційні ресурси Інтернету, а також дані та фінансову звітність компаній.

Поставлені завдання відповідають меті дисертаційного дослідження. Зміст дисертації впливає з її предмета. Дисертантка вдало поєднала загальні та спеціальні методи дослідження. Сформульовані висновки характеризуються логічністю, доказовістю та цілеспрямованістю, а також демонструють зміст наукових положень.

Основні положення і результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на науково-практичних конференціях

Як наслідок, наукові положення, висновки та пропозиції дисертації є точними, достатніми та оригінальними, авторам отримані самостійно.

3. Ступінь новизни наукових положень

Новизна наукових положень визначається обсягом усього дисертаційного дослідження.

Найбільш вагомими та значимими результатами, які характеризуються науковою новизною, є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій, що базуються на концептуальному підході до забезпечення конкурентоспроможності підприємств під час криз. Крім того, автором розроблено теоретичні підходи до з'ясування сутності понять: «антикризове управління» як сукупність пов'язаних компонентів (принципів, форм, методів, інструментів, методичного забезпечення), призначених для оцінки ефективності бізнес-процесів на підприємства та визначення, чи відповідають вони встановленим стандартам.

Особливий інтерес представляє класифікація конкурентних переваг підприємств, яка сприяла обґрунтуванню їх орієнтації через призму ключових здібностей підприємства, що призводять до високого ступеня

споживчої цінності і в кінцевому підсумку, відрізняє підприємство від конкурентів і надає їй переваги. Інструментарій забезпечення конкурентоспроможності аграрного бізнесу на основі синергетичного підходу, що враховує активи та ресурси зацікавлених сторін; здатність до довгострокового успіху сільськогосподарського підприємства, здатність виявляти та використовувати внутрішні резерви, покращувати якість продукції та послуг, забезпечувати стаке зростання та прибутковість на аграрному ринку України та світу.

Створено вдалу послідовність змісту етапів процесу антикризового управління за умови, що процес управління враховує залежність підсистем, пов'язаних із сільським господарством, фінансами, маркетингом і персоналом, а також система взаємозв'язку та цілісності складових управління (виробничої, фінансової, маркетингової та кадрової діяльності) компаній АПК.

Положення наукової новизни в дисертаційній роботі чітко формулюються та науково обґрунтовуються.

4. Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Наукові результати дослідження розвивають наукові засади практичної діяльності, пов'язаної із забезпеченням конкурентоспроможності підприємств в умовах антикризового управління (довідка № 1567-1/22 від 07.06.2022 ГП «Мир» Магдалинівського району Дніпропетровської області; довідка № 381-2-22 від 22.07.2022 ФГ «КОВАЛЬЧУК» Дніпровського району Дніпропетровської області; довідка № 11/75-15 від 28.09.2022 ФГ «КАТРУСЯ 54» Царичанського району Дніпропетровської області; довідка № 1100/12/033 від 30.01.2023 Департаменту освіти і науки Дніпровської обласної державної адміністрації; довідка № 25 від 16.02.2023 ТОВ АФ «Рассвет» Новомосковського району Дніпропетровської області; довідка № 13.20-27 від 27.03.2023 Університету митної справи та фінансів).

Впровадження пропозицій та рекомендацій дисертанта засвідчено

довідками та актами впровадження.

5. Відповідність дисертаційної роботи та автореферату вимогам МОН України

Завданням дисертації А.Ю. Сірко — це науково завершена праця, зміст якої організовано логічно.

У вступі автор з'ясовує важливість теми, описує мету і завдання дослідження, об'єкт і предмет дослідження, характеризує наукову новизну отриманих результатів.

У першому розділі – «Теоретико-методичні основи забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах антикризового управління» – описано сучасні теорії та підходи до вирішення питання забезпечення конкурентоспроможності підприємства; розкрито зміст і характер переваги, пов'язаної з системою факторів впливу на рівень забезпечення конкурентоспроможності підприємства; визначено методичні підходи до створення системи антикризового управління підприємством з метою забезпечення його конкурентоспроможності.

У другому розділі автор обґрунтовує «Тенденції розвитку та оцінка рівня забезпеченості конкурентоспроможності підприємства в умовах антикризового управління». Зроблено висновок про наявність кількох тенденцій розвитку аграрного ринку України та світу в цілому та надано пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на основі синергетичного підходу; запропоновано концептуальний підхід до забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах кризи, що ґрунтується на створенні переваг для всіх учасників.

Обговорюється категоризація факторів, які впливають на конкурентоспроможність сільськогосподарського бізнесу, що включає специфіку кожної галузі, ринку, організації, менеджменту та економічних аспектів. Класифікуючи фактори, що впливають на конкурентоспроможність

аграрного бізнесу, слід враховувати їх взаємозв'язок та взаємодію.

Запропоновано суттєві фактори управління конкурентоспроможністю сільського господарства, що допоможе спрямувати зусилля підприємства на основні напрями діяльності, визначити пріоритети та вдосконалити процеси управління. Основні чинники управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств є інструментом для аналізу та обмірковування стратегії їх розвитку. Крім того, вони допомагають розпізнати проблемні зони та ризики, які можуть негативно вплинути на конкурентоспроможність підприємства, враховуючи специфіку підприємства та його галузі.

Надано ідеї підвищення конкурентоспроможності аграрних компаній на основі синергетичного підходу, який використовує ресурси та можливості зацікавлених сторін: аграрні підприємства можуть збільшити свою прибутковість і довгостроковий успіх, а також виявити внутрішні резерви розвитку, підвищити якість продуктів і послуг, а також забезпечити сталість.

Зрозуміло, що основою стійкої конкурентної переваги підприємства є сфери її первинних здібностей, які впливають із її здатності використовувати наявні ресурси, що створює додаткову цінність для споживачів.

У третьому розділі «Напрями забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах антикризового управління» описано науково-методичні підходи до розробки успішної стратегії під час криз. Проілюстровано основні етапи процесу антикризового управління з метою забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. Описано елементи методики вибору перспективних територій розвитку.

Стверджується, що концептуальний підхід до забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах кризи, що, на відміну від існуючих, передбачає послідовну структурування конкурентних переваг підприємства з урахуванням особливостей кризового середовища й

антикризового інструментарію (стор. 116-133), (Додаток И).

Наголошується, що методичні підходи до формування рівнів і базових компонентів системи антикризового управління підприємством, функціонування якої, на відміну від існуючих, здійснюється на основі рамкового стандарту формування та реалізації стратегії антикризового управління підприємством; (стор. 60-76), (Додаток В).

Запропоновано та обґрунтовано структурування елементів методики визначення перспективних стратегічних зон розвитку конкурентоспроможності аграрного підприємства на основі багатокритеріального аналізу, що, на відміну від існуючих, включає використання інтегрованого підходу до аналізу факторів конкурентоспроможності аграрного підприємства; (172-188).

Удосконалено науково-методичні підходи до забезпечення конкурентоспроможності підприємств під час кризи, що, на відміну від існуючих, передбачають поєднання стратегій і логічне розуміння унікальних викликів, які створює кризове середовище; (стор.136-154).

Набули подальшого розвитку теоретичні підходи до уточнення сутності таких понять: «антикризове управління» як сукупності взаємопов'язаних елементів (принципів, форм, методів, інструментів, методичного забезпечення), яка зорієнтована на моніторинг ефективності бізнес-процесів; (стор. 60-76).

Запропоновано класифікаційні ознаки конкурентних переваг підприємства, що надало можливість обґрунтувати їхню спрямованість крізь призму ключових здібностей створення високої споживчої цінності, що, зрештою, створює унікальність підприємства в конкурентному середовищі та забезпечує йому перевагу перед конкурентами (стор. 39-46), (стор. 100).

Досліджено інструментарій забезпечення ринкової конкурентоспроможності аграрних підприємств на основі синергетичного підходу, який враховує сильні сторони та ресурси зацікавлених сторін; спроможність до довгострокового успіху сільськогосподарського

підприємства, здатності виявляти й використовувати внутрішні резерви розвитку підприємства, покращувати якість продукції та послуг, забезпечувати стаке зростання й прибутковість на аграрному ринку України та світу (стор. 98-116).

Висновки сформульовані чітко, в достатній мірі обґрунтовані та характеризуються науковою новизною.

Дисертаційна робота написана українською мовою, оформлена належним чином.

Автореферат дисертації повністю розкриває зміст наукового дослідження і не містить інформації, яка відсутня в дисертації.

Дисертаційна робота А.Ю. Сірко відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

6. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації, а також публікації здобувача свідчать про відсутність ознак порушення здобувачем вимог академічної доброчесності. Зокрема, дисертаційна робота містить належні посилання на джерела інформації у випадку використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, використані методики досліджень та інформаційні ресурси.

7. Повнота викладу здобувачем основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідались і отримали позитивну оцінку на форумах і науково-практичних конференціях.

Основний зміст дисертації опубліковано у наукових працях. Публікації відображають основні проблеми дисертаційного дослідження. Основні положення, висновки й результати дисертації опубліковано 27 наукових праць, 1 стаття у виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science, 15 матеріалів конференцій.

Вище викладене дає підстави стверджувати, що основні положення дисертації А.Ю.Сірко достатньо оприлюднені у відкритому друку. Діючі вимоги щодо необхідної публікації дотримані.

8. Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні питання

Позитивно оцінюючи результати дослідження, необхідно також вказати на окремі дискусійні положення та зауваження:

1. Виходячи з теоретико-методичних основ забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах антикризового управління, не зрозуміло, яку роль автор приділяє сучасним інформаційним системам управління на підприємствах (стор.28-78).

2. Не дивлячись на те, що автор досить чітко та аргументовано охарактеризував свою наукову позицію щодо тенденцій розвитку та оцінки рівня забезпеченості конкурентоспроможності підприємства в умовах антикризового управління, на наш погляд треба додатково використовувати показники системи управління якості підприємств, що дозволить забезпечити конкурентні переваги підприємств в ринкових умовах(стор. 79-135).

3. При обґрунтуванні теоретико-методологічних та практичних аспектів забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах антикризового управління треба було відобразити як впливають зміни в структурі управління підприємств на підвищення ефективності діяльності підприємств і покращення конкурентоспроможності (стор.60-133).

4. Дисертанту доречно було б запропонувати механізми експортної діяльності підприємств виходячи з міжнародного досвіду, однак детальних пропозицій в роботі не представлено і окремо в підрозділах дисертації не

виділено (стор.85-175).

5. Проблема оптимізації бізнес-процесів управління і діяльності підприємств набуває особливої актуальності в умовах війни, однак в розрахунках показників і описах по роботі це не деталізовано (стор.98-135).

Вказані зауваження відображають власну наукову позицію опонента, не знижують науковий рівень дисертаційної роботи.

9. Загальний висновок

Дисертація Сірко Анни Юріївни є самостійним науковим дослідженням, яке є кваліфікаційним і має новий підтверджений результат.

Результати досліджень свідчать про те, що завдання виконано згідно поставленої мети. Висновки та пропозиції дисертації мають теоретичне та практичне значення.

Дисертація Сірко Анни Юріївни «Забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах антикризового управління» повною мірою відповідає вимогам МОН України, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук згідно з пунктами 9, 10 та 12 діючого «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Анна Юріївна Сірко – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії наук
вищої освіти України,
Запорізький національний університет,
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Алла ЧЕРЕП

Підпис д.е.н., проф. Череп А.В. засвідчую:
Вчений секретар
Запорізького національного університету

Оксана ПРОЦЕНКО

